

УДК У 261.1

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ КОЕФІЦІЄНТІВ У ФІНАНСОВОМУ АНАЛІЗІ

ВЛАДИСЛАВ ГАЛУШКА,

здобувач кафедри „Фінанси і банківська справа”

Донецького національного технічного університету

У статті досліджено офіційні методичні підходи фінансового аналізу, виділено їх переваги і недоліки, проаналізовано точки зору вчених відносно використання методу коефіцієнтів у фінансовому аналізі, розглянуто проблему нормування коефіцієнтів, запропоновано вимоги до розробки методики фінансового аналізу із застосуванням методу коефіцієнтів

У сучасних умовах української економіки однією з основних проблем є неплатоспроможність підприємств. Постійно зростаючі розміри дебіторської і кредиторської заборгованості, зростання збитків підприємств не дозволяють господарюючим суб'єктам виконувати свої фінансові зобов'язання, що призводить до кризових явищ, до загрози банкрутства. Суб'єкти підприємницької діяльності, вступаючи в економічні зв'язки, зацікавлені у фінансовій стійкості своїх партнерів і тому вимушені оцінювати їх фінансовий стан для подальшого розвитку сумісного бізнесу. Загроза банкрутства, як правило, пов'язана з визначенням ознак фінансової кризи і подальший стан підприємства залежить від своєчасного, об'єктивного виявлення цих ознак і пропозиції конкретних кроків по їх подоланню. Своєчасне виявлення ознак банкрутства можливе за допомогою оцінки фінансового стану підприємства, заснованої на об'єктивних і коректних для української економіки методичних положеннях.

На сьогоднішній день не існує єдиного підходу до визначення загрози банкрутства підприємства, а більшість існуючих методик (як правило, зарубіжних) містить безліч невідповідностей українським умовам

господарювання, що і є однією з основних проблем при об'єктивній оцінці для запобігання банкрутства.

Методичним питанням аналізу фінансового полягання і діагностики банкрутства надано достатньо уваги як спеціальними організаціями, установами (міністерства, відомства, НБУ), так і такими вченими, як І.А. Бланк, М.Д. Білик, М.Г. Чумаченко, Л.А. Лахтіонова, А.Д. Шеремет, А.В. Ковальов, Г.В. Савіцька, Л.О. Лігоненко, К.В. Ізмайлова, М.Я. Коробов, Е.В. Мних і інші. Їх детальне дослідження дозволяє наголосити на наступному:

- розроблені методичні положення не враховують специфіки діяльності конкретної галузі;
- офіційні методики мають вузьку спрямованість;
- вживання зарубіжних підходів до оцінки банкрутства некоректне по відношенню до українських умов економіки.

Тому у даній статті доцільно розглянути аспекти використання методу коефіцієнтного аналізу при оцінці фінансового стану і діагностики банкрутства підприємств з метою виявлення переваг і недоліків, а також визначити вимоги до розробки методики для підприємств України.

На сьогодні в Україні офіційно запропоновані методики оцінки фінансового стану підприємства. Їх аналіз з визначенням переваг і недоліків представлений в табл. 1.

Таблиця 1 - Аналіз офіційних методик фінансового аналізу

Найменування методики	Мета методики	Переваги	Недоліки
1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств і організацій [1].	Забезпечення організаційної роботи, пов'язаної із залученням вітчизняних і зарубіжних інвесторів до фінансування заходів, направлених на оздоровлення підприємств і	1) показники задовольняють IASC; 2) оцінка практично всіх напрямів діяльності підприємства; 3) простота, наочність одержаних даних; 4) можливість проведення	1) велика кількість значень показників, обмежує однозначність оцінки; 2) проведення розрахунків відбувається за допомогою спеціального програмного забезпечення; 3)

	організацій.	розрахунків по декількох підприємствах	відсутність шкали інтегральних показників, по якій можна визначити фінансовий стан.
--	--------------	--	---

Продовження таблиці 1

2. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово - господарського стану неплатоспроможних організацій [2].	Забезпечення єдиного підходу при проведенні поглибленого аналізу фінансово-господарського стану підприємств і організацій.	1) огляд основних напрямів діяльності підприємств; 2) обґрунтований висновок для підприємств; 3) відсутність громіздких розрахунків і великої кількості показників.	1) суб'єктивність висновків експерта; 2) обмеженість через конкретну цілеспрямованість Методики
3. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [3].	Встановлення єдиного порядку і основних методичних положень проведення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації	1) нескладна процедура розрахунків; 2) оцінка різних сфер стану підприємства; 3) можливість порівняти дані в динаміці; 4) наявність теоретичних нормативних значень.	1) нормативні значення показників можуть коливатися залежно від сфери промисловості; 2) інтерпретація висновків аналітиком
4. Методичні рекомендації по виявленню ознак неплатоспроможності підприємства до ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства або доведення до банкрутства [4].	Забезпечення однозначності підходів при оцінці фінансово-господарського стану підприємств, виявлення ознак поточної критичної і надкритичної їх неплатоспроможності, виявлення формування незадовільної структури балансу для здійснення заходів по запобіганню банкрутства підприємств	1) обґрунтований висновок щодо стану підприємства; 2) відсутність громіздких розрахунків	1) використовуються показники вибірково; 2) порівняння з нормативом і на цій основі робляться висновки; 3) обмеженість через цілеспрямованість Методики
5. Положення про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат по кредитних операціях	Вдосконалення порядку формування резерву для відшкодування можливих втрат по кредитних операціях банків	1) невелика кількість показників; 2) класифікація підприємств за наслідками оцінки фінансового	1) оптимальні значення коефіцієнтів визначається суб'єктивно банками; 2) обмеженість

банків [6].		стану; 3) облік суб'єктивних чинників при оцінці положення підприємства	об'єктивності оцінки через невелику кількість коефіцієнтів; 3) конкретна спрямованість Положення
-------------	--	---	--

Вищезазначені методичні підходи мають характерні недоліки, обумовлені сферою їх вживання і спрямованості. Їх загальний недолік полягає в тому, що критичні значення показників не враховують специфіки діяльності підприємства (галузі) і розвитку зовнішніх економічних умов.

Сучасні методики фінансового аналізу, розроблені ученими в даній області, мають різні підходи, проте, реалізуються за допомогою схожих методів. Велика різноманітність методичних підходів вказує на наявність безлічі точок зору в їх використуванні, що пояснюється їх достатньо вузьким вживанням [7].

Як відзначають С.С. Герасименко і Н.А. Головач, перевагою методики коефіцієнтного аналізу є можливість узагальнення результатів на різних господарських об'єктах і подальшого їх порівняльного аналізу, що обумовлене встановленням певного еталонного рівня для коефіцієнтів [8]. Проте, одна з основних проблем вживання цієї методики - це встановлення нормативного значення. Необхідно вирішити питання: на якій підставі виділяти еталонне значення? За базу порівняння можна узяти краще підприємство в галузі або показові компанії України. Виникає також проблема: чи не є лідер даної галузі просто кращим з гірших? Як затверджують автори [8], в Україні доцільно визначати еталони коефіцієнтів шляхом емпіричних розрахунків в галузевому розряді - розраховувати наступні значення коефіцієнтів, потім порівнювати з ними показники певного підприємства. Тоді слід встановити граничні рівні показників, але чи будуть вони досягнуті на практиці? Для більшості керівників підприємств порівняння з середньогалузевими показниками не представляється можливим через відсутність доступу до такої інформації, або через те, що така база ще не апробована часом і тому не є показником повною мірою [9].

Представляє інтерес шкала значень (табл.2), що рекомендуються, проте офіційні методики підтверджують проблему, вказану вище. Як видно з даної таблиці, існують різні погляди на нормування фінансових показників, що може бути обумовлене цілеспрямованістю на певну галузь, для якої створювалися методики. Але необхідно констатувати: не існує єдиної нормативної бази для інтерпретації фінансових показників.

Таблиця 2 - Нормативні значення основних показників оцінки фінансового стану

Найменування показника	Нормативне значення показника			
	Методика, запропонована Павловською О.В. [3]	Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій [2]	Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації	Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків
1. Коефіцієнт маневреності власних коштів	> 0,3		> 0	≥ 0,5
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	< 2		> 1	≥ 0,5
3. Проміжний коефіцієнт покриття	> 0,7	1	> 1	
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	> 0,2	0,2 – 0,35		
5. Коефіцієнт автономії	≥ 0,5	0,5		
6. Загальний коефіцієнт покриття*	> 2	1		

* Методика [2] дублює коефіцієнт поточної ліквідності, визначаючи його як поточний коефіцієнт покриття або загальний коефіцієнт покриття.

Слід не погодитися з М.М. Наумовою, М.В. Мамутовою, І.О. Карпухно в тому, що системи фінансових коефіцієнтів дозволяють порівнювати підприємства різних галузей і розмірів, щоб виявити слабкі сторони діяльності підприємства [11]. На наш погляд, необхідно формувати нормативи в рамках кожної галузі, ґрунтуючись на розмірах підприємства, його масштабах діяльності і інших показниках. Тоді порівняння з нормативами буде більш об'єктивним.

Н.П. Фокіна відзначає, що одним з основних методологічних принципів формування системи показників фінансового стану є оптимальна кількість показників за кожним напрямом дослідження і видалення з складу системи показників, що дублюють один одного [12]. Іншими словами, більшість методик складні, громіздкі, часто вузькоспрямовані, тобто коефіцієнтний аналіз в комплексі не може відобразити тенденції розвитку фінансового стану, а лише є сигналом, що визначає сферу докладання зусиль керівництвом підприємства [11].

Таким чином, коефіцієнтний аналіз має ряд переваг: простота розрахунків, розкриття "проблемних точок" в діяльності підприємства. Проте, необхідно наголосити і на наступних недоліках:

- відсутність або недостатнє обґрунтування граничних значень більшості існуючих коефіцієнтів. Необхідна база порівняння показників, що дозволяє дати оцінку динаміки їх зміни;

- методики фінансового аналізу передбачають розгляд окремих аспектів діяльності підприємства, що вимагає значної кількості розрахунків, а докладна інформація не завжди прийнятна [13];

- наявність великої кількості методик передбачає і широкий спектр показників, які використовуються для оцінки фінансового стану підприємства. Вони, по суті своїй, мало відрізняються один від одного і, в значній мірі, дублюють інформацію або передбачають поглиблення вивчення певної вузької сфери діяльності підприємства;

- в процесі аналізу можна визначити рівень виконання планових показників, проте, неможливо оцінити способи досягнення заданого стану, а це є вирішальним в аналізі фінансової стійкості.

Відмінності в методичних підходах і наявність великої кількості показників призводять до певних труднощів і розбіжностей у спробах встановити фінансові позиції підприємства. Розрахунки носять суб'єктивний характер, що призводить до певних диспропорцій у формуванні активів підприємства і їх джерел, що, у свою чергу, відображається на характері відносин підприємства з різними фінансовими джерелами, а також на процесі його господарської діяльності.

Критична оцінка коефіцієнтного аналізу показує, що важливо розробити методику, яка відповідає наступним вимогам:

- чітке уявлення про фінансовий стан підприємства;
- мінімум загальнодоступної інформації;
- всебічний обхват господарської діяльності підприємства;
- ясність, прозорість показників, що характеризують фінансово-економічний стан підприємства;
- можливість розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Методика інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій, затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутства підприємств та організацій від 23.02.98р. № 22.
2. Методика проведення поглибленого аналізу фінансово-господарського стану неплатоспроможних підприємств та організацій, затверджена наказом Агентства з питань запобігання банкрутства підприємств та організацій від 27.06.97р. №81.
3. Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, затверджене Міністерством фінансів України, Фондом державного майна України від 26.01.2001р. № 49/121.
4. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджені Міністерством економіки України від 17.01.2001р. №10.

5. Рекомендації щодо визначення фінансового стану позичальників, затверджені постановою Правління Національного Банку України від 29.09.97. №323.
6. Положення про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків, затверджене постановою Правління Національного Банку України від 06.07.2000р. №279.
7. Бородкин К.В., Преображенский Б.Г. Анализ инструментария финансовой диагностики // Финансы.–2004.–№3.–с.65-66.
8. Герасименко С.С., Головач Н.А. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності // Актуальні проблеми економіки.–2003.–№4.–с.2-4.
9. Ильясов Г.Г. Как улучшить финансовое состояние предприятия // Финансы.–2004.– №4.– с.70-73.
10. Павловська О.В. Удосконалення методів аналізу фінансового стану підприємств // Фінанси України.–2001.–№11.– с.54-61.
11. Наумова М.М., Мамутова М.В., Карпухно І.О. Функції фінансової діагностики у менеджменті антикризового розвитку підприємства // Економіка промисловості.–2001.–№2.– с. 113-117.
12. Фокіна Н.П. Методика виявлення загрози банкрутства підприємств з оцінкою показників фінансового стану // Актуальні проблеми економіки.–2003.– №7.– с.56-62.
13. Чевчанова В.Я., Чичкало-Кондрацька І.Б. Методичні підходи до аналізу можливості відновлення платоспроможності підприємств // Актуальні проблеми економіки.–2003.–№4.– с.30-33.